HELSINGIN JA UUDENMAAN SAIRAANHOITOPIIRI
HELSINGFORS OCH NYLANDS SJUKVÅRDSDISTRIKT
Lasten ja nuorten sairaudet
Lastenpsykiatria
Lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikkö

18.2.2016

Hus, Lasten ja nuorten oikeuspsykologisen yksikön asiantuntijalausunto kansalaisaloitteeseen lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusasteikon koventamisesta KAA 3/2015 vp ja kansalaisaloitteeseen yhdistettyyn lakialoitteeseen laiksi rikoslain 20 luvun 7 §:n muuttamisesta LA 21/2015 vp

Sekä kansalaisaloitteessa että lakialoitteessa esitetään lapsen törkeän seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistusta korotettavaksi kahteen vuoteen vankeutta. Lakialoitteessa vähimmäisrangaistuksen korottamista perustellaan sen saattamisella samalle tasolle törkeän raiskauksen vähimmäisrangaistuksen kanssa, joka on kaksi vuotta vankeutta. Lakialoitteen mukaan vähimmäisrangaistuksen korottaminen yhdenmukaistaisi rangaistuskäytäntöä ja antaisi asianmukaisen viestin rikoksen todellisesta vakavuudesta. Kansalaisaloitteessa esitystä perustellaan muun muassa sillä, että lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on kysymys lapsen perus- ja ihmisoikeuksien loukkauksista. Yksikkö yhtyy perusteluihin ja *puoltaa rangaistusten koventamista joko vähimmäisrangaistuksen nostolla tai tuomiokäytäntöjen muutoksella.* Yksiköllä ei ole asiantuntemusta arvioida lakimuutosten kokonaisvaikutuksia, ja muutoksen vaikutuksia pitää ehdottomasti arvioida kokonaisuutena. Viittaan Anu Mantilaan 11.2.2016 puheenvuoroon, että on arvioitava mm. onko riskiä että lakimuutos muuttaisi käytäntöjä esim. sen suhteen, että siirrytään tuomitsemaan perusmuotoisesta hyväksikäytöstä törkeän sijaan.

Lisäksi kansalaisaloitteessa esitetään, vähimmäisrangaistuksen nostamista neljään kuukauteen vankeutta seuraavista rikoksista: seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen ja sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito. Myös tämän *lakimuutoksen osalta vaikutuksia olisi arvioitava kokonaisuutena.*

Hus, Lasten ja nuorten oikeuspsykologisessa yksikössä tutkitaan lapsiin ja nuoriin kohdistuneita rikosepäilyjä poliisin ja syyttäjän virka-apupyynnön perusteella. Tällä hetkellä enemmistö tutkituista tapauksista on pahoinpitelyepäilyjä, ja seksuaalisen hyväksikäytön tutkimuksia on n. 70 -80 vuosittain. Yksikön tutkittaviksi valikoituu epämääräiset ja epäselvät epäilyt sekä pieniin lapsiin (4-8 v.) kohdistuvat epäilyt. Myös lapset ja nuoret, joilla on kehityksessään erilaisia vaikeuksia, päätyy usein yksikön psykologin kuultavaksi. Yksikön tutkimista seksuaalisen hyväksikäytön epäilyistä vahvistuu 20 -25% tapauksista, yli puolessa tapauksista muut vaihtoehtoiset selitykset todetaan hyväksikäyttöä todennä-

Käyntiosoite:
Tallberginkatu 2 A
00180 Helsinki

Postiosoite:
PL 354
00029 HUS

Puh. (09) 471 80850
etunimi.sukunimi@hus.fi

köisemmiksi. Eli yksikössä tutkituista hyväksikäyttöepäilyistä vahvistuu vuosittain noin 15- 20 tapausta. Yksikön tutkittavina olleet lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tapaukset ovat olleet tekomuodoiltaan ja tapahtumiltaan hyvin eriasteisia, vaihdellen erittäin lievistä todella graaveihin.

Yksikön kokemuksen mukaan median uutisointi hyväksikäyttörikoksista saattaa johtaa väärinkäsityksiin kyseisistä rikoksista. Mielikuvat hyväksikäyttötapahtumista ovat usein todellisuutta vakavammat. Pääosa uhreista nimikkeellä lapseen kohdistunut hyväksikäyttö on tosiasiallisesti teini-ikäisiä, 13 -16-vuotia nuoria. Pieniin lapsiin kohdistuvia hyväksikäyttöepäilyjä on varsin vähän, ja niistä useat on väärinkäsityksiä.

Yksikkömme ei aina saa tietoa siitä, miten tutkimamme tapaukset etenevät oikeusprosessissa, syytetäänkö perusmuotoisesta vai törkeästä teosta ja millaisia tuomiota syytetyt ovat saaneet. Näppituntumana on ollut, että tuomiot sekä hyväksikäyttö- että pahoinpitelyepäilyissä ovat enimmäkseen olleet melko lyhyitä, alle kahden vuoden ehdollisia tuomiota. Yksikön kokemuksen mukaan rangaistusasteikon yläpäätä kuitenkin käytetään tarvittaessa.

Julkisissa selosteissa yhdessätoista yksikössä käsitellyssä törkeässä seksuaalisen hyväksikäytön tapauksessa 8 tuomiosta olivat ehdottomia (2v2kk-10 v) ja 3 ehdollisia (2 kpl 2 vuoden tuomiota ja yksi 1½ vuoden tuomio). Tuomiot ovat hyvin samansuuntaisia kuin mitä tilastojenkin mukaan kyseisissä rikoksissa annetaan. Yksikön kokemuksen mukaan hyväksikäytettyjen lasten vanhemmat ovat kokeneet erityisesti ehdolliset vankeusrangaistukset ongelmallisina, ja että ne mitätöivät heidän ja heidän lastensa kokemuksia.

Riippumatta tuomion pituudesta seksuaalirikosten tekijöille olisi oltava tarjolla hoitoa uusimisriskin vähentämiseksi. Hoitoa pitäisi olla helposti saatavissa kaikille seksuaalirikollisille, jotka hoidosta voisivat hyötyä. Yksikön käsityksen mukaan viikon takaisista tiedoista poiketen nykyään on mahdollista päästä hoidon piiriin ilman vankeustuomiotakin (rikosseuraamusviraston ”uusi suunta” ohjelma). Hoitoa olisi oltava tarjolla myös niille, esim. pedofiilisia taipumuksia omaaville, jotka eivät ole rikoksia tehneet. Toistaiseksi tällaiseen hoitoprojektiin ei ole Suomessa saatu rahoitusta.

Yksikön akuutein huoli lasten ja nuorten oikeusturvasta seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyepäilyjen selvittämisessä on tällä hetkellä lapsirikoksia tutkivien poliisien erittäin huono resurssitilanne. Poliisit ja myös syyttäjät, jotka tutkivat lapsiin kohdistuvia rikoksia, ovat siinä määrin ylityöllistettyjä, että epäilyjen tutkinta ja/tai syyteharkinta usein viivästyy kohtuuttomasti. Tilannetta on viime vuonna vaikeuttanut lapsiin kohdistuneiden pahoinpitelyepäilyjen ilmoitusvelvollisuuden lakimuutos, mikä moninkertaisti ilmoitusten määrän useissa poliisilaitoksissa ja ruuhkautti lapsiin kohdistuneiden rikosten tutkinnan.

Käyntiosoite:
Tallberginkatu 2 A
00180 Helsinki

Postiosoite:
PL 354
00029 HUS

Puh. (09) 471 80850
etunimi.sukunimi@hus.fi

Tutkinnan aloittaminen saattaa viivästyä viikkoja tai jopa kuukausia resurssipulan vuoksi, myös syyteharkinta voi venyä jopa vuoden mittaiseksi. Pahimmillaan tutkinnan pitkittyminen saattaa johtaa siihen, ettei näyttöä rikoksesta ole enää saatavissa.

Toinen tärkeä toimenpiteitä vaativa puute on hyväksikäytettyjen lasten ja nuorten tarvittavan hoidon järjestäminen. Erityisesti nuoret, jotka poliisi kuulee itse, eivät välttämättä ohjaudu hoidon piiriin lainkaan. Tällä hetkellä ainakaan Hus alueella ei ole systemaattisesti organisoitu näiden lasten ja nuorten hoitoa. Olisi tärkeää, että hoitohenkilökunnalla olisi kokemusta asiasta, ja kykyä kohdata lapsi/ nuori neutraalisti. Tutkimusten mukaan se miten lapset ja nuoret kohdataan epäilyn tullessa ilmi voi vaikuttaa vahvasti heidän vointiinsa. Tapahtumiin ei saisi ali- eikä myöskään ylireagoida. Hyväksikäyttöepäilyt ovat erittäin moninaisia, hyvin lievistä vakaviin, ja lasten ja nuorten reagointi tapahtumiin on yksilöllistä. On muistettava, että tämänkin tyyppisistä traumoista on mahdollista toipua.

Merja Oksanen
Lastenpsykiatri
HUS, Lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikkö